

Vang bóng một thời

Tiếng Pháo Đầu Xuân

Nam đang vui với một lũ bạn, chúng đang đánh bài bầu cua, là một trò chơi ăn tiền mà cha mẹ đã cho phép con cái được chơi trong ba ngày Tết. Chúng tụ tập trên mướt đứa, trác tuổi từ năm đến mươi. Tất cả đều ăn mặc quần áo mới tinh, giày mới và cho đến túi đựng tiền cũng mới cả. Thỉnh thoảng lại nghe chúng thét lên dữ dội vì có đứa đã trúng lớn và có đứa đã thua sạch.

Mới 9 giờ sáng mà Nam lại nghe cả pháo nổ liên hồi tại ngôi nhà kế cạnh. Pháo nổ nhiều quá, Nam rủ cả bọn trẻ nít chạy qua xem cái gì vui vậy. Nam mới mươi tuổi, nhưng lạnh và khôn hồn bọn trẻ cùng lửa tuổi với nó. Sau khi nghe Nam rủ thì cả bọn trẻ đã bỏ chơi cùng chạy qua nhà ông chú của Nam, ở cạnh nhà Nam. Vừa đến nhà thì Nam thấy năm sáu người đứng xếp hàng bên hông nhà của chú Giáp, đợi cho tiếng pháo chấm dứt mới được vào nhà. Nam lấy lìam lạ vì pháo là chỉ để đốt mừng những khách quý mà thôi, tại sao hôm nay lại đốt mừng mấy người làm dưới tay ông chú của Nam. Nghe xong cả bọn trẻ lại trở về nhà đánh bài bầu cua.

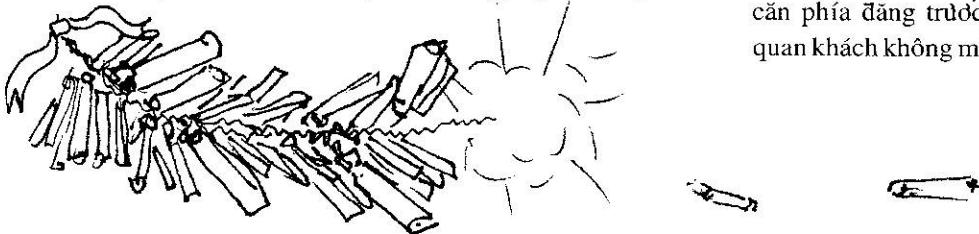
Như mọi buổi sáng của mọi Tết, Nam đã được tắm rửa từ hôm trước, được lựa cho bộ áo quần mới, được hớt tóc và cho đến gân sáng thì có người đã đánh thức Nam và cả nhà dậy để ăn mặc sẵn sàng. Nam chờ đến cái giờ đó cả năm, không thể có lúc nào có thể vui sướng hơn. Đến quãng 8 giờ tất cả nhà đã tụ tập làm lễ ông bà tại nhà thờ, xong rồi là làm lễ “xưng tuổi” với cha mẹ, rồi làm lễ xưng tuổi với tất cả những chú, cô, cậu, dì v.v... Những người càng lớn thì phải lù xì cho những người nhỏ. Như Nam chẳng hạn đã được cả trên chục người lù xì cho, và tất cả bọn anh em con chú, con bác, hay con cô, con cậu như nó cũng đều được lù xì giồng nhau cả. Nam còn nhớ rõ lê mừng tuổi trong gia đình Nam thật là trang trọng. Cha mẹ Nam là con trưởng trong gia đình. Ông cụ Nam có đến ba bà vợ và mười bốn đứa con. Ông cụ lại có đến bảy anh em, còn bà cụ cũng có năm chị em. Vì vậy ngày mồng

một với lễ mừng tuổi luôn luôn rất là nề nếp, chỉnh đốn.

Ngồi trên sập gỗ là ba mẹ Nam, và đứng sau lưng ba mẹ là các cô, các chú, các cậu, các dì và hai bà thứ thất của ba Nam. Mở đầu ba Nam lấy một quả pháo đỏ, trong đó đựng hàng trăm cái phong bì màu đỏ chói, ba bón cơ, lớn nhỏ khác nhau. Ông cụ mở quả ra, để nắp ra một bên rồi bà mẹ Nam cũng đem ra một quả đỏ như vậy và cũng mở nắp ra. Trong quả cũng chứa đựng toàn là phong bì đỏ như của ba Nam vậy. Trước khi làm lễ mừng tuổi, ba Nam dâng mặt tươi cười hân hoan, chúc cho tất cả toàn gia đình một năm thật tràn đầy thịnh vượng, sức khỏe và hạnh phúc. Liên sau, ông chú kế ba đứng ra vái ba và mẹ Nam hai vái và xưng lên câu chúc năm mới, và nói xong thì ba và mẹ Nam lại ban cho chú mỗi người một phong bì đỏ, loại lớn nhất. Chú chúc xong thì ra đứng phía sau lưng ba mẹ Nam. Sau ông chú ba thì đến cô tư làm lễ và cứ vậy cho đến hết các chú, các cô và các cậu, các dì. Tiếp theo là các anh, các chị của Nam và sau cùng là con của những anh chị này. Tất cả gia đình cộng lại cũng ngoài năm chục người.

Làm lễ xong Ba Nam đốt một pháo dài hơn một thước, lấy rutherford ra mỗi tất cả những người lớn rồi thì cùng ăn bánh tết bánh chưng, với dưa hành củ kiệu, và mứt và bánh ngọt đủ thứ. Sau buổi lễ mừng tuổi này, những bọn trẻ như Nam lanh lẹn mây trăng đồng, mặc sức mà đánh bài, mua pháo đốt chơi, hay là rủ nhau đi xi nê, đi xem hát v.v...

Cứ mỗi năm trước Tết độ một tháng là trong nhà Nam đã thay bận rộn. Nhà Nam là phụ họ ngài Hoàng Hoá là con của vua Minh Mạng, cho nên nhà Vua đặc cách cho mưu di người “Tu Phu” đến phục dịch những lúc có lê lược lớn, như ngày Tết chặng hạn. Họ chui và đánh bóng tất cả những bộ đèn đồng, họ chui và đánh bóng loáng tất cả những cột mít vàng óng ở trong phu, họ còn quét vôi trắng tinh tất cả chung quanh nhà, từ cổng, đến bình phong, đến phủ thờ rồi nhà ngang, nhà bếp. Họ dùng một cái rãnh 3 căn phía đằng trước sân Phủ và lợp lá dừa rất mát mẻ để quan khách không mấy quan trọng, ngồi chờ ở đó. Họ còn

dụng con nêu thật cao thật thẳng, họ làm cỏ tǔ sân trước ra sân sau, cất xén hàng rào ngay ngắn và thẳng tắp, họ còn dâng hoa quả và xếp vàng bạc thành đùng ông vuông vứt trên những diā đồng, và buộc băng giấy đỏ rất là mỹ thuật. Nam nghĩ nếu không có mười người tu phu đó thì Phủ thờ nhà Nam sẽ không làm sao rực rỡ sáng chói lên được. Trước ngày Tết họ còn phụ làm dưa cải, ngâm củ kiệu, gói bánh tết, bánh chưng, mổ heo và giòi nhất là họ thay phiên nhau thức suốt đêm canh mây thùng bánh tết, phải thêm nước và phải chuyển bánh từ dưới lên trên mây lân như vậy cho chín bánh.

Mấy tuần trước Tết, ba Nam đến mây tiệm pháo đắt cho được những bao đặc biệt đem từ bên Tàu sang, từ những phong dài bốn năm tấc, đến những pháo qua dài cả bốn năm thước, pháo tông, pháo tre, pháo hoa cho con nít chơi buổi tối, pháo quét và pháo xì, cũng cho con nít. Đêm ba mươi rạng ngày mồng một, sau khi đốt một ổ pháo qua dài năm thước, trong đó chen lẫn nhiều pháo tông, và khi cả qua pháo đã nổ xong, ba Nam lại cho nổ ba bốn cái pháo tre, họ làm vuông vắn như cái hộp to lớn nhiều cỗ và tiếng nổ lớn vô cùng. Sau khi đốt pháo xong thì cả nhà đi nghỉ, nhưng đèn vẫn thắp sáng và cửa ngõ vẫn mở. Các chú Tu Phu bận sắc phục thay phiên nhau canh nhà. Kể từ giờ giao thừa cho đến hết ngày mồng một, nhất định cầm không được quét nhà, tất cả các cây chổi đều phải được bó lại và cất trên sàng bếp. Và cũng kể từ giờ giao thừa, cửa chính phải được đóng kín, không xuất không nhập, cho đến giờ đập đất.

Đập đất cũng là một tục lệ quan trọng trong việc ăn Tết của người Việt mình.

Chủ nhà phải lựa người để đập đất, dựa trên mưu sự của mình. Tùy theo năm gì, người đập đất phải thế nào? Phải tuổi gì? phải ăn bận ra sao? phải tính tình như thế nào? Nam nhớ một kỷ niệm về đập đất năm 13 tuổi của chàng.

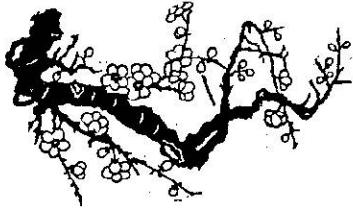

Năm đó là năm Ty, Nam tuổi Ty, ba Nam cũng tuổi Ty, cho nên ba Nam đã được một thày tướng số cho hay là phải kiêng cho ra một người tuổi Ty để đập đất. Và năm ấy Ba Nam đã cho Nam đập đất với tất cả những lễ nghi của một cuộc đập đất đầu năm. Tới 30, Nam được tắm rửa và ăn bận quần áo mới, sau đó chú Mân đạp xe cyclo cho Nam qua ngủ bên nhà người chị ở gần Đập Đá. Đến sáng ngày Mồng Một, từ 5 giờ sáng, chị của Nam đã thức Nam và chú Mân dậy, rửa mặt, ăn sáng và trở về nhà cho đúng 7 giờ sáng. Khi chú Mân đưa Nam về tới nhà, thì ba Nam và nhiều người đã chúc sẵn ở cổng, ai nấy đều ăn bận chính tề, đep đẽ. Khi xe vừa về tới cổng, ba Nam tự ra mở cổng lấy và đứng phía trong cổng, và bảo Nam xuống xe, và bước từ từ vào cổng. Ba Nam ôm lấy Nam hôn mấy cái vào má, xong lại bảo Nam đi ra đi vào cổng mây lân như vậy. Sau đó mọi người đỡ xô ôm lấy Nam mừng rỡ, vui vẻ và Ba Nam đã châm một phong pháo dài trên 5 thước đã treo sẵn ở trước sân nhà.

Ba Nam bảo rằng năm nay sẽ là năm thịnh vượng nhất cho cả gia đình, sanh con để cháu rất nhiều và ai nấy làm ăn phát đạt và nên công danh sự nghiệp cả. Mà thật năm ấy trong nhà đã gặp nhiều chuyện rất vui rất đẹp. Có tất cả 9 đứa con lần cháu đã được sanh ra trong năm đó và sau này đều đỗ đạt lớn cả.

Việc đập đất là quan trọng như vậy cho nên những người không được mời mà tự nhiên đến đập đất nhà người khác thì thật đáng ăn đòn. Và Nam nhớ lại cái việc ông Chú đã cho đốt mây phong pháo khi mây người làm dưới quyền ông ta đã đi đến lễ Tết cho ông ta ngày mồng một, trước cái giờ đập đất. Vì muôn xưa dưới cái viá xấu của mây người kia mà không làm mất lòng người ta lúc đâu năm, ông chú đã cho đốt nhiều phong pháo, không phải để mừng họ chút nào cả.

Nam đã ăn rất nhiều cái Tết như vậy cho đến khi Ba Nam mất thì những tục lệ mên thường ây dần dần không còn được tiếp tục duy trì nữa. Tuy nhiên nó đã ăn sâu vào tâm khảm của Nam và mỗi năm cứ đến mùa Tết Nam lại thấy thiếu thiêu cái gì, vì không còn hướng lại được những kỷ niệm lúc thiêu thời nữa.

Nam còn nhớ thú chổi hoa của Ba Nam, cũng nên thơ lạ lùng. Qua cuối thu, ba Nam đã lấy tảo trong kho ra những bao bô tời đựng những cù cúc và thuộc được. Những cù này được gói trong bao lá chuối và ủ cho kín những cỏ ẩm ướt để cho khỏi khô héo, và được đánh dâu tưng loại, với màu sắc khác nhau. Với mây người làm, ba Nam đã đánh một vồng đất và phân thật đèn tốt, và bắt đầu ướng những cù hoa này vào những chậu tre với đất phân nồi trên. Quang 45, 50 ngày sau, cây lên xanh tốt, và chậu tre cũng vừa mục, thì cây được trồng vào những chậu sành đẹp đẽ. Sau đó được sắp vào một nơi mát mẻ và có chút ánh mặt trời cho hoa chóng nở. Đến cận Tết thì hoa bắt đầu trổ, đủ màu, đỏ, trắng, tím, hồng, vàng, xanh v.v... thật là tuyệt đẹp. Ba Nam đã xếp thành 4 hàng chậu xinh xắn trên 4 hàng tầng cấp, bước vào nhà. Hoa thuộc được và hoa cúc vàng là hai loại hoa phải có để chung ngoài sân, trái lại, hoa mai, hoa đào, hoa lan và hoa thủy tiên thì lại được ưa chuộng để cắm trong phòng khách hơn. Hoa sen, hoa huệ và hoa phượng thì lại để cắm ở bàn thờ. Trong vuôn nhà Nam có đủ hầu hết những loại hoa nói trên, ngoài tru hoa sen là phải mua mà thôi. Cho nên nói đến Tết và nhớ đến Tết là nhớ đến hoa rất nhiều.

Và Nam nhớ đến những câu thơ, câu đói Tết nặng nhiều ký niêm như:

"Tôi ba mươi, nghe pháo Giao Thừa,

À, À, Tết,

Rạng mồng một, thấy nêu Nguyễn Đán,

À, à, Xuân."

Thê Lữ cũng có những câu thơ đẹp:

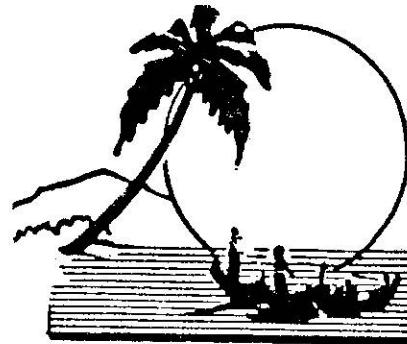
"Rực áo phong sương trên gác tro,

Lặng nhìn thiên hạ, đón xuân sang."

hay là câu đói mà gân núa thế kỷ chẳng ai có thể đói được:

"Thê Lữ mừng xuân hai thủ lê,

Một quả lê tây, một quả lê ta."

Thê Lữ cũng có tên nữa là Thủ Lê và Lê Ta và cách chối chủ của Thê Lữ chưa ai đã đổi lại cho chính.

Trong dân gian thì có những bài thơ bình dân như là:

Tháng Giêng là tháng ăn chối,

Tháng hai trồng dâu, trồng khoai, trồng cà,

Tháng ba thì đậu dã già.

Ăn Tết Đoan Ngọ, trổ về tháng Năm.

Tháng Sáu buôn nhăn, bán bông

Tháng Bay ngày Răm xá tội, vong nhân.

Tháng Tám treo đèn, kéo Quân,

Trổ về tháng Chín chung chân buôn hòng,

Tháng Mười buôn thóc, bán bưng,

Tháng Một, tháng Chạp, là xong năm dày.

Tết Đoan Ngọ về tháng năm và Tết Trung Thu về tháng tám. Một năm mươi hai tháng đối với người nông quê Việt ta thì thật là mau hết, và không mấy chốc đã đến tháng mười một và tháng chạp ngay. Và họ đã gác bỏ tất cả những ưu tư của cả năm để mà ăn một cái Tết dài và tốn kém, nhưng không thể không có được.

Đã ăn Tết, thì phải đốt pháo, và dù có biết rằng đốt pháo là tốn kém là vô lý, ai nấy đều ưa được đốt pháo, được nghe pháo. Người bị một năm tai hao, thì đốt pháo để xua đuổi cái năm xấu đi cho le. Người được một năm tràn đầy thịnh vượng, hanh phúc thì cũng đốt pháo để cảm ơn bê trên đã giúp đỡ, và mong được một năm tươi đẹp như năm vừa qua. Tờ đốt mừng chủ, con đốt mừng cha mẹ ông bà, và tất cả đều đốt, và tiếng pháo đều năm nhiêu hay ít, tiếng nô có dòn và có to không cũng là những triều chung mà ai ai cũng đều nói tối, bàn tối khi gặp nhau lúc đầu năm.

Tiếng pháo Giao Thừa là một phần của Tết vậy.

**NAM CÁT
Tết 1986**

